

Zámek Lemberk

objekt č.10 | obec Lvová, Jablonné v Podještědí

Lemberk je jedním z nejstarších panských hradů na území severních Čech. Byl založený před rokem 1241, a to Havlem z významného severočeského rodu Markvarticů, jemuž okolní kraj patřil do 12. století. Původní gotický hrad, vybudovaný na ostrohu hory Krutina, byl postaven pravděpodobně proti nájezdům Tatarů a Mongolů a měl za úkol chránit lužickou obchodní stezku. Dnešní zámek stojí na místě starého gotického hradu, jehož rozloha však byla nejspíše menší než rozloha dnešního zámku. Havel hrad pojmenoval Löwenberg podle lvice na erbu zakladatele, jehož zkomolením se později vyvinul dnešní název Lemberk.

Havel z Lemberka působil jako diplomat na dvoře Přemyslovců Václava I. a jeho syna Přemysla Otakara II. Znamější však byla jeho manželka Zdislava z Lemberka, která byla za své skutky 21. května 1995 papežem Janem Pavlem II. svatořečena. Svatá Zdislava se narodila na Moravě, byla matkou čtyř dětí a proslula zejména svou pomocí chudým a uzdravováním nemocných. Společně s manželem založili dominikánské kláštery v Jablonném a v Turnově. Zemřela v mladém věku 32 let na tuberkulózu. Markvarticům patřilo panství až do konce 14. století. Posledním majitelem z tohoto rodu byl Hašek z Lemberka. Po jeho smrti přechází panství na Jarka ze Železnice, avšak už v roce 1401 přešel hrad do vlastnictví Vartemberků. V době husitských válek držel hrad Jan z Vartenberka. Až následující majitel Jan z Ralska byl smířlivější k husitům a otevřel jim v roce 1428 i Lemberk.

Vartemberky vystřídal na Lemberku kolem roku 1430 rod Berků z Dubé. Ti jej v roce 1470 prodali Janovi z Elsnic, po jehož smrti kolem roku 1515 hrad rychle střídá své majitele. Lemberk postupně ztrácel svůj gotický vzhled. V šestnáctém století čeká hrad zvelebení. Zdrojem bohatství šlechty se stává polní hospodářství, chov dobytka, rybníkářství a pivovarnictví. V roce 1521 pobýval na hradě i známý český kronikář Václav Hájek z Libočan.

Roku 1550 zdědil Lemberk Jindřich Kurcpach z Trachenberka. Ten založil a přikoupil další vsi a zřídil v nich nové mlýny, pily, hamry a pivovary. V roce 1581 se stává novým majitelem panství Jindřich Berka z Dubé, majitel jablonského panství. K renesanční přestavbě zámku došlo na začátku 17. století, kdy Lemberk vlastnil Vratislav z Donína. Byl o patro zvýšen renesanční palác, zbudována nová vstupní věž místo původního gotického mostu a zevně byly celé stavby pokryty psaníčkovým sgrafitem. Kolem roku 1610 byl v hlavním sále zhotoven malovaný dřevěný strop, který tvoří 77 zvířecích bajek podle námětu Ezopových bajek.

Po bitvě na Bílé hoře koupil zkonfiskované leberské panství roku 1623 Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna. Lemberk uděloval v léno svým důstojníkům a jako jeho leník

se v roce 1633 uvázal důstojník Jan Rudolf Breda. Po smrti Valdštejna o rok později mu zámek zůstal. V roce 1660 se panství ujímá jeho syn Kryštof. Ten chce ze zámku vybudovat honosné sídlo, jež by ho mohlo reprezentovat. Toto období vtisklo vnějšku interiérů dnešní vzhled. Po slohové stránce se v ní projevil důrazný přechod od manýrismu k ranému baroku. Bredové nechali upravit Zdislavinu světničku, z tohoto období pochází Černá kuchyň i ledárna pod zámkem. Kryštof Rudolf Breda byl smutně proslulý svým nelítostným vykořisťováním poddaných. V roce 1680 se Lembersko připojilo k velkému nevolnickému povstání, které bylo nakonec vojensky potlačeno.

V roce 1726 Bredové prodali celé panství hraběti Filipu Josefu Gallasovi a Lemberk se stal venkovským zámkem, kde se vrchnost zdržovala pouze příležitostně. Hrabě zemřel v roce 1757 jako poslední příslušník svého rodu a veškerý svůj majetek odkázal svému synovci Kristiánu Filipu z Clamu pod podmínkou, že ke svému erbů přijme také erb Gallasů a jméno si změní na Clam-Gallas. V této době byl zámek velmi poničen. V době sedmileté války roku 1757 se bojovalo i v Jablonném a o rok později byl v Bajkovém sále zřízen polní lazaret. Zemřelo tu kolem 1000 mužů, kteří jsou pohřbeni pod zámkem. Po období bojů byl zámek dlouhou dobu neobyvatelný, Clam-Gallasové ho dlouho opravovali. Zámek dostal klasicistní nábytek, do celkové podoby zámku se nijak nezasahovalo. Po povstání poddaných roku 1775 byl však Lemberk vyrabován. V roce 1805 zemřel Kristián Clam-Gallas a Lemberk zdědil jeho syn Kryštof. Jeho syn Eduard Clam-Gallas byl jedním z nejvýznamnějších rakouských generálů 19. století. Stavební práce započaté na sklonku 19. století však přerušila první světová válka. Když v roce 1918 vznikl samostatný Československý stát, byly veškeré šlechtické výsady zrušeny a šlechtě byly odebrány lesy. Po roce 1920 byla na zámku zavedena elektřina a splachovací toalety.

Posledním mužským potomkem rodu Clam-Gallasů byl Eduardův syn František, po jehož smrti v roce 1930 se o veškerý majetek rozdělilo jeho sedm dcer. Lemberk dostala jeho dcera Gabriela. V této době začínala v Evropě hospodářská a ekonomická krize a v roce 1938 bylo pohraniční území, tzv. Sudety podstoupeno Adolfu Hitlerovi. Ve druhé světové válce byl Lemberk pod nucenou správou nacistů a spravovalo jej památkové oddělení německé župní správy v Liberci. Po skončení druhé světové války v roce 1945 vstoupily v platnost dekrety prezidenta republiky, kterými byl majetek osob německé národnosti postaven pod národní správu. Lemberk byl zapečetěn. Zajišťovací komisí, další fází dekretů mu byl zkonfiskován také zemědělský majetek a Gabriela se až do roku 1952 proti těmto dekretům odvolávala. Od této chvíle byl Lemberk majetkem státu. Po opravách v 80 letech se veřejnosti se zámek otevřel 11. července 1992.